

EVENIMENTELE EUROPENE CARE AU DECLANȘAT REVOLUȚIA DE LA 1821

*Enache Tușa**

Abstract: The starting point of this exposition aims to describe the international and European context in which the revolution of 1821 took place. Another aspect of the analysis relates to the way in which European events convince the Romanian elites to act in order to consolidate a modern administrative and political system. It is not wrong to say that modernity in the Romanian countries starts at the beginning of the 19th century. In this context, the political events take place that practically reconfigure the political – social course of Romanian society.

Keywords: revolution , political rights, peripheral society , european context, independent state.

Introducere

Cercetări recente reconfigurează premisele revoluției lui Tudor dar și modul în care s-au desfășurat evenimentele. Vorbim de transformări semnificative generate de Revoluția Industrială dar și de reconfigurarea unor puteri europene care intraseră într-o criză de organizare și evoluție datorită conflictelor pentru reconfigurarea zonelor de influență și de resurse. Evenimentele de la 1821 au fost influențate și de Revoluția Franceză care a „pregătit” transformările ce aveau să urmeze în Europa pe durata întregului secol XIX. Mai mult decât atât Eugen Lovinescu amintește în debutul unei analize de excepție influența Revoluției Franceze în procesul de modernizare a societății românești. Autorul prezintă și debutul acestei perioade consemnând că : „*Prin Tratatul de la Adrianopol din 1829, prin exodul tinerimii române, cu deosebire la Paris, veacul al XIX-lea ne-a pus într-un contact direct și fecund , mai ales cu ideologia socială a revoluției. Prin independența culturală și economică a vieții contemporane , am ieșit , așadar, brusc din robia formelor culturale ale Răsăritului, pentru a intra în circuitul vieții materiale și morale a Apusului. Cu ajutorul lui (Apusului) ne-am creat, astfel, unitatea națională sub forma unui stat de civilizație occidentală.*”¹ Revoluția Franceză inspiră și pe comisul Ionică Tăutu care a elaborat un proiect de constituție (1822) în care erau cuprinse principii incluse în documentele programatice revoluționare precum : garantarea proprietății, egalitatea în fața legii, libertatea persoanei. Mai mult decât

* Lect. Dr. -Facultatea de Psihologie și Științele Educației – Universitatea „ Ovidius” din Constanța, Email : enachetusa@gmail.com; cercetător științific - Instiutului de Științe Politice Și Relații Internaționale al Academiei Române

¹ Eugen Lovinescu, *Istoria Civilizației Române Moderne*, vol. III, Editura Minerva , București, 1992, p.20.

atât, Alecu Russo (citată de E.Lovinescu)² îl compară pe Ionică Tăutu cu Tudor Vladimirescu în ce privește rolul celor doi în procesul de modernizare politică. Tăutu era prezentat Russo de (citată de E.Lovinescu) ca fiind: „*România reînviată mișcată de toate patimile patriotice pentru că avea un rol important prin condei și stăruință în politică ceea ce realizase Vladimirescu cu pușca plășească*”³. Imaginea lui Tăutu se leagă și de un curent politic „căvunarismul” adoptat de la carbonarii italieni. „*Mișcarea cărvunarilor*” a fost plasată de Ștefan Zeletin ca fiind etapa premergătoare a revoluției de la 1848.⁴ România modernă se conturează în contextul fluxurilor de capital, al schimburilor de mărfuri și al ideologiilor liberale⁵ care dominau Europa începutului de secol XIX. Transformările economice datorate tehnologizării economiei au creat o presiune asupra zonelor de periferie în care se încadra și Europa de Est.⁶

Putem afirma că procesul de modernizare românească începe cu evenimentele de la 1821 care au reluat procesul de reforme demarate de Constantin Brâncoveanu și întrerupte de regimul fanariot vreme de un secol. Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu a demarat o schimbare de mentalitate la nivelul elitelor politice și culturale în ce privește consolidarea statului și a instituțiilor publice.

Contextul european al începutului de secol XIX

Secolul al XIX-lea a pus Europa în fața unei alegeri dificile, cea dintre agricultură și industrie. Pentru că va alege industria, Europa s-a confruntat cu o serie de consecințe pe plan comercial. La antipod se afla spațiul românesc care avea un specific profund agrar și din care nu putea ieși. Prin urmare progresele tehnice amenințau agricultura prin dezvoltarea mijloacelor de producție și de transport ceea ce a determinat o nouă reconfigurare a piețelor și capitalului dar și evoluția condiției claselor sociale.

Una dintre breșele echilibrului european este legată de o criză acută Imperiului Otoman care s-a aflat în pragul disoluției în primele decenii ale secolului XIX. Un autor britanic descrie sugestiv acest episod într-un volum dedicat evoluției puterilor globale. John Darwin afirma că : „*În anii 1830 Imperiul Otoman a trecut printr-o criză teribilă și a fost aproape de destrămare în anii 1833 cât și în 1839. De fiecare dată a fost salvat de intervenția Puterilor Europene într-un acord tacit asupra faptului că supraviețuirea acestuia, atât ca protector al strâmtorilor, cât și ca guvernator al unei mari părți din Balcani, Anatolia și*

² *Ibidem*, p. 47.

³ *Ibidem*.

⁴ Ștefan Zeletin, *Burghezia română. Originea și rolul ei istoric*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 78.

⁵ Eugen Lovinescu, *Istoria Civilizației Române Moderne*, vol. III, Editura Minerva, București, 1992, p.15.

⁶ Immanuel Wallerstein, *Sistemul Mondial Modern – Mercantilism și Consolidarea Economiei Mondiale Europene 1600-1750*, vol 3, București Editura Meridiane, 1993, p. 221.

teritoriile arabe, devenise un sprijin esențial pentru echilibrul de putere din Europa”⁷.

Practic întreg continentul european a fost tulburat de influența evenimentelor petrecute în Franța ceea ce a determinat reconfigurarea raporturilor de forțe în diferite state după înfrângerea lui Napoleon la Waterloo în vara lui 1815. Această înfrângere a însemnat practic sfârșitul Imperiului Francez creat de Napoleon dar și reconfigurarea raporturilor de forțe în geopolitica europeană. Austria rămâne principalul actor politic în Europa aspect dovedit și de locul în care s-a desfășurat Congresul de Pace, Viena. Lucrările Congresului începuseră în toamna lui 1814 și s-au concentrat pe crearea unui echilibru european de forțe după dispariția influenței franceze de pe continent. Înfrângerea de la Waterloo a convins reprezentanții puterilor participante de a păstra un statu-quo teritorial în cea mai mare parte a Europei inclusiv în zona Balcanilor. După încheierea congresului se produc transformări ale autorității Imperiului Otoman care practic nu mai reușește să domine și să stăpânească sud-estul Europei. În această conjunctură după 1820 au loc re poziționări ale Austriei care devine un partener al Valahiei ceea ce demonstrează un interes al imperiului în următoarele decenii.

Transformările echilibrului european impulsionează mișcările de configurare a identităților naționale așa cum s-a întâmplat în Principatele Române dar și în cazul configurării identității statului grec în 1830. Pierderea controlului și autorității Imperiului Otoman asupra Principatelor este definitiv după semnarea Tratatului de la Adrianopol din 1829. În ciuda faptului că otomanii primesc un tribut acesta are un caracter simbolic iar autoritatea care pune presiune și amenință Principatele este Imperiul Țarist.

Analizând situația suzeranității Principatelor, Daniel Chirot susține că : „Singurul factor care mai oprea Rusia de a anexa cu totul Principatele era opoziția generală a puterilor europene față de un asemenea plan, opoziție concertată de Marea Britanie.”⁸ Analiza lui D. Chirot este pertinentă dacă ținem cont de faptul că una dintre cauzele izbucnirii Războiului Crimeii este generată de ocuparea Principatelor de către Rusia țaristă în vara lui 1853. Marea Britanie a protestat vehement dându-i ultimatum țarului Nicolae să își retragă trupele din Principate fapt care nu s-a întâmplat și a condus la izbucnirea războiului care a durat trei ani, până în 1856. Un astfel de eveniment care a influențat deznodământul revoluției lui Tudor a fost Congresul de Pace de la Viena în 1815. Intenția Marilor Puteri de a stabili ordinea europeană și de a reprima orice revoltă s-a manifestat și în cazul revoluției din spațiul românesc. În etapele importante ale devenirii românești putem observa că situația internațională a constituit oportunitatea și prilejul prin care s-au conturat reforme sociale menite să modernizeze societatea. Revoluția condusă de Tudor a fost considerată ca fiind una dintre cauzele înlăturării domniilor fanariote care spoliaseră principatele și subjugaseră administrația. În Europa s-au declanșat

⁷ John Darwin, *Visul Imperial. Ascensiunea și căderea puterilor globale – 1400-2000*, Editura Litera , București, 2022, p.253.

⁸ Daniel Chirot, *Schimbarea într-o societate periferică*, Editura Corint, București, 2004, p.173.

evenimente similare care însă au influențat în mod diferit consolidarea statelor-națiune în parcursul devenirii națiunii care au constituit un model al revendicărilor programatice românești. Printre aceste evenimente putem aminti: politica bismarckiană, unificarea Germaniei și a Italiei, expansiunea influenței Franței în Europa, destructurarea imperiilor multinaționale Habsburgic și Otoman și Rus dar și intenția marilor puteri de a-și constitui imperii coloniale cât mai extinse. Alte evenimente pe care le putem asocia transformărilor din spațiul european în secolul al -XIX-lea au fost: revoluțiile anului 1848, Războiul Crimeii care va determina reconfigurarea raporturilor de forțe în cadrul Congresului de Pace de la Paris organizat la finalul conflictului dar războiul ruso-turc din 1877-1878.

Cauzele izbucnirii revoluției în spațiul românesc

Amintind de spiritul european al epocii și particularitățile românești se confruntă cu anumite concepte care este necesar să fie explicate. Altfel spus, spiritul european la începutul secolului al- XIX-lea a generat evenimente care au creat o undă de șoc socială resimțită pe întreg continentul european. Un astfel de eveniment a generat criza numită *Chestiunea Orientală*, care a influențat în mod direct spațiul românesc. Deși a fost încadrată în a doua jumătate a secolului al -XIX-lea factorii care au declanșat „Chestiunea Orientală” își au originea în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea. Cu alte cuvinte, putem afirma că Europa la sfârșitul secolului al XVIII-lea este un teritoriu cu fricțiuni politice de anvergură care au generat consecințe politice până în secolul XX. Este perioada configurării alianțelor dintre state și a consolidării alianțelor vechi prin noi tratate, a maximizării rolului statelor mari în izbucnirea conflictelor armate. În acest context creat poziția statelor mici era precară în ce numim politica de echilibru și au încercat să-și creeze un destin determinat de evoluțiile politice ale epocii și de negocierile dintre statele puternice. O altă cauză importantă a contribuit din plin la declanșarea revoluției de la 1821 va fi constituită de abuzurile funcționarilor regimului fanariot care îi slujeau pe domnii corupți. Întreg aparatul funcționăresc recurgea la cele mai abominabile abuzuri pentru stângerea sumelor de bani fie în cont propriu fie pentru vistieria domnească. Un astfel de caz al fost legat de domnia lui Alexandru Moruzi. „ *După mazilirea (și uciderea) lui Constantin Hangerliu sârmanii români nu au avut nimic de câștigat de pe urma morții tiranului. Succesorul, Alexandru Moruzi a fost o altă figură-tip a regimului fanariot. Ca să-i facă pe locuitori să creadă că domnitorul a fost ucis în interesul lor Poarta a ordonat încetarea strângerii birului. Dar s-au găsit funcționari domnești care să-l strângă în folosul lor. Alexandru Moruzi i-a pedepsit pe toți întemnițându-i și supunându-i pe toți la cazne până când au restituit sumele încasate, care, bineînțeles, au intrat astfel în vistieria domnească. Același Moruzi , cu câțiva ani înainte, după o recoltă , s-a gândit să cumpere cu sila tot grâul din țară, la prețul de 7 lei chila și să-l revândă locuitorilor cu patruzeci de lei, interzicându-le categoric să cumpere din altă parte. Același sistem și pentru porumb care era*

pentru țaran principală hrană.”⁹

O altă cauză a declanșării revoluției rezidă în exploatarea și comportamentul agresiv asupra țăranilor a fost aplicată pe toată durata secolului al XIX-lea de administrații foarte violente percepute de către clasele de jos ca fiind principalul motiv al suferințelor îndurate. Violența puterii s-a manifestat și în instabilitatea instituției domniei care cunoaște o evoluție neîntâlnită în spațiul românesc până în secolul al XVIII-lea. Între 1750 și 1821 s-au succedat un număr de 25 de înscăunări în Țara Românească iar în Moldova un număr de 23 de schimbări ale domnilor. Domnii care au ocupat tronul celor două țări române erau reprezentanți ai unor familii (exclusiv grecești) precum: Callimachi, Mavrocordat, Racoviță, Cantacuzino, Ghica, Moruzi, Ipsilanti, Caragea, Șuțu, Hangerliu, Mavrogheni. Nucleul acestor familii se afla în cartierul „*Fanar*” din Constantinopol de unde și adjectivul de „*fanariot*” dat secolului al XVIII-lea în spațiul românesc. Principatele deveneau o zonă de interes în condițiile expansiunii comerțului exterior ceea ce a atras o creștere a familiilor boierești pe toată perioada secolului al XVIII-lea. Un cercetător al perioadei, Daniel Chirot, consemnează că la mijlocul secolului al XIX-lea existau în Principate aproximativ 400 de familii de mari boieri.¹⁰

Același autor descrie Bucureștiul ca fiind un oraș de interes comercial de vreme ce la 1820 avea peste 50 de mii de locuitori la care se adăugau zece mii de locuitori în trecere¹¹. Familiile boierești concentrau între 15 și 20 % din totalul fondului funciar disponibil ceea ce a dus la acumularea de tensiuni sociale. La acest aspect de adăugă faptul că reprezentanții micilor familii boierești să fie ostili față de familiile mari, cu un potențial economic mare¹². Acest aspect explică faptul că în cadrul revoluției s-au alăturat mulți dintre membrii familiilor burgheziei mici care l-au urmat pe Tudor și au revendicările proprii legate de relația cu autoritățile care administrau Valahia. Dealtfel exista o tradiție a supunerii față de domnie diferitelor categorii sociale așa cum descrie și Daniel Chirot într-o altă lucrare dedicată înapoierii în Europa de Est : „*Intensificarea comerțului cu grâne a dus, în România, la transformarea unei forme foarte superficiale de iobăgie - mai mult teoretice- într-o formă de exploatare brutală a țăranimii (...) Contactul României cu Occidentul în secolul al XIX-lea nu a adus cu el, în mod automat, beneficiile progresului*”¹³. În acest context se adăugă, lipsa de loialitate și de patriotism a celor care administrau afacerile publice dar și lipsa de încredere a supușilor în cei care le erau conducători. La aceste realități se adăuga și confuzia care exista în rândul grupurilor minoritare ce trăiau în spațiul românesc. Dimensiunea conflictului social a fost amplificată și de ruptura de mase a reprezentanților

⁹ Pompiliu Eliade, *Influența franceză asupra spiritului public în România*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2006, p.85.

¹⁰ Daniel Chirot, *Schimbarea într-o societate periferică*, Editura Corint, București, 2004, p.173.

¹¹ *Ibidem*, p.175.

¹² *Ibidem*, p.173.

¹³ Daniel Chirot (coord.), *Originile înapoierii în Europa de Est*, Editura Corint, București,2004, p.17.

administrației care practic erau complet dezinteresați de situația societății și a claselor de jos. Care ar fi legătura Țărilor Române cu gruparea Eteria și de ce a jucat Alexandru Ipsilanti un rol fundamental pentru cele două mișcări sociale și naționale – revoluția lui Vladimirescu și începutul războiului de independență al Greciei? În aria diplomației europene din prima jumătate de secol XIX putem observa că problemele comunităților mici nu constituiau o preocupare pentru conducătorii imperiilor multinaționale, fiind ignorate în mare parte. Mai exact, erau ignorate problemele legate de modernizarea socială, educație și infrastructură aspecte pe care le reclamau comunitățile aflate în dificultate.

Dealtfel Chirot consemnează că : „*cel mai interesant aspect al istoriei sociale a Valahiei este faptul că ea a ocupat un întotdeauna o poziție periferică în raport cu mari procese de evoluție internațională , fiind în același timp strâns conectată la aceste procese istorice.*” Un astfel de proces internațional de evoluție era în plină desfășurare în Europa la momentul izbucnirii revoluției din 1821.

Un alt cercetător al perioadei, Bogdan Murgescu, afirmă aceleași aspecte legate de înapoierea care definea spațiul românesc. Autorul consemnează că : *În ceea ce privește Țările Române, media de 15 locuitori pe km² însemna că și ele aveau nevoie de dezvoltare și creștere economică în cadrele vechiului sistem agricol. (...) Acest model social diferit ilustrează complexitatea raporturilor dintre țările periferice și cele dezvoltate în epoca modernă timpurie*”.¹⁴ Pompiliu Eliade consemna despre situația critică a Principatelor Române la începutul secolului al-XIX-lea : „*Două elemente principale ale societății: țărani , pe de o parte, boierii, pe de alta; primii mereu mai săraci – domnii mereu mai elenizați și mai demoralizați.(...) Fiecare dintre aceste categorii sociale trebuie să fi avut un „suflet” al ei, deosebit de al celorlalte. Domnitorul, aproape întotdeauna grec, boierul, grec sau român, vlăstar al unei mari familii sau fostă slugă.(...) Trăsătura caracteristică a acestei societăți o constituie numărul mare de componente străine, indiferente unele de altele, incapabile să se înțeleagă între ele. Aceasta era viața de zi cu zi a Principatelor: ignorantă și sărăcie. Viața politică oferă același trist spectacol : o agonie. Vechile Capitulații cu Turcia nu mai erau respectate de multă vreme. Tot ce se numește bogăție în țară este ori pentru turci, ori pentru greci. Finanțele statului se împart în „veniturile domnitorilor” și „veniturile țării”. Primele aparțin , de fapt, fanarioșilor greci cealalte aparțin turcilor. Țării nu-i revine nimic din venituri*”.¹⁵

Din expunerea lui Pompiliu Eliade reies o serie de elemente antagonice în ceea ce privește noțiunea de *stat*: mare-mic, puternic-slab, putere militară-stat barieră, care fac trimiterea la un continent a scindărilor în imaginarul istoric și politic al contemporanilor în epocă. Prin urmare spiritul european al epocii trebuie înțeles ca un joc de puzzle, ale cărui piese, statele europene, mai mici sau mai mari,

¹⁴ Bogdan Murgescu , *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom , Iași, 2010, p. 100.

¹⁵ Pompiliu Eliade, *Influența franceză asupra spiritului public în România*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2006, pp.107-108.

mai puternice sau mai slabe se îmbină perfect pentru a da măsura echilibrului de forțe. În tot acest context complex s-a desfășurat mișcarea lui Tudor Vladimirescu spațiul românesc. Secolul XIX a debutat cu alte evenimente politice care au generat factorii destabilizatori ai societăților care încercau să se consolideze .

În tot acest context ne putem întreba cum au evoluat condițiile politice europene pe fundalul cărora s-a desfășurat mișcarea socială, condusă de Tudor, dar și contextul internațional dominat de marile imperii. Putem aminti în acest context cercetările lui Immanuel Wallerstein din anii descriu acest context. *„În Europa răsăriteană o pătură suprapusă nu exista în același mod în care existau păturile mai noi în Europa centrală. Inexistența păturii înstărite nu putea înlocui statul puternic și abuziv cu o comunitate de amici ai boierimi / nobilimi”*, susține autorul.¹⁶ Teoria „păturilor suprapuse” analizată de Wallerstein demonstrează că avem de-a face cu societăți dinamice care au acționat în sensul reformărilor sociale din Occident. Evident au existat nuclee și comunități politice conștiente de necesitatea reformelor economice și politice. Conflictul a devenit cel mai acut în perioada de tranziție, ultima perioadă a inflației care a mers paralel cu nivelarea expansiunii pe plan mondial. În perioada 1650-1800 egalizarea unei perioade de declin și mercantilism au impus realizarea unei înțelegeri între cele două pături suprapuse, care s-a concretizat spre sfârșitul secolului al XVII-lea în noi aranjamente constituționale. Toată desfășurarea evenimentelor se încadrează unui proces european de reconfigurare a zonelor de influență și de dominație ale Imperiilor europene.

Revoluția Industrială, care se afla în plină desfășurare în Occident, reușise să pună pe agenda publică a societăților în care se producea industrializarea necesitatea urgentă a schimbărilor de sistem social. Într-o anumită perspectivă se poate identifica un spirit al epocii, care circumscrie contextul românesc în cel european iar, într-o altă perspectivă, se poate identifica o reconfigurare europeană în desfășurarea revoluției de la 1821. Eric Hobsbawm explică contextul într-o lucrare dedicată epocii revoluțiilor europene. Autorul susține că *„Sistemul de congrese s-a alterat pentru că nu a putut să dureze mai mult decât anii imediat următori războaielor napoleoniene, când foametea din 1816-1817 și depresiile din lumea afacerilor au menținut o spaimă vie, dar nejustificată de revoluție socială peste tot , inclusiv în Marea Britanie.”*¹⁷ Dacă analizăm contextul internațional observăm faptul că Războiul pentru Independența Greciei izbucnește în același timp cu Revoluția lui Tudor Vladimirescu. Dacă pentru greci scopul fundamental era reprezentat de obținerea independenței, pentru Tudor Vladimirescu obiectivul stabilit ținea și de măsura posibilităților politice și sociale și despre îmbunătățirea condițiilor de viață ale celor năpăstuiți dar și a clasei de mijloc care avea grave probleme. Mai mult decât atât Alex Mihai Stoenescu adaugă faptul că : *„la 1821 se înregistrează momentul în care Poarta Otomană constată că soluția fanariotă și-a epuizat eficacitatea și că influența rusă a devenit suficient de puternică încât să*

¹⁶ Immanuel Wallerstein, *Sistemul Mondial Modern – Mercantilism și Consolidarea Economiei Mondiale Europene 1600-1750*, vol 3, București Editura Meridiane, 1993, p. 204.

¹⁷ Eric Hobsbawm, *Era revoluției - 1789-1848*, Editura Cartier , Chișinău , 2022, p.151.

provoace o slăbire fără întoarcere a flancului drept european al imperiului”.¹⁸

În raport cu aceste realități evidente mișcarea lui Tudor a avut evident și un fundament social profund marcat de nevoia ameliorării condițiilor de viață ale țărănimii și implicit a modernizării sociale. În documentele programatice ale revoluției regăsim descrierea realităților din epocă: „*Căci boierii sau mai bine a zice tiranii noștri cei cumpliți, învoindu-să cu cel de acum domn ...ne-au prădat ca niciodată mai înainte și pieirii cei de istov fără de milostivire pe noi ne-au dat*”. Contextul disensiunilor dintre clasa boierească și restul societății descrie relațiile conflictuale și de protest pe care le cunoaște societatea. Condiția omului de rând este descrisă într-o scrisoare adresată de Tudor Ispravnicului de Mehedinți în care i se reproșează boierului situația cruntă: „*Au pre semne nu vă ajunge că i-ați prădat și i-ați despuiat până când au rămas ticăloșii țărani mai goi decât morții*.”¹⁹

Revendicări cu caracter european ale revoluționarilor

În același context al tensiunilor sociale amintim abuzurile „protipendadei” bucureștene asupra claselor de meșteșugari și negustori dar și interesul domnitorului Alexandru Șutu de a prelua cu forța avutul din principalele orașe negustorești și meșteșugărești precum Ploiești, Pitești, Târgoviște sau Craiova. Aceste preluări (cu forța) ale avutului se făceau de către domn în avantajul familiei domnitorului dar și al grupului de acoliți din proximitatea domniei. Revoluția lui Tudor Vladimirescu a avut și alte cauze precum proprietatea agrară și relațiile de muncă ale țăranilor români supuși unui regim crunt de exploatare economică.

Din aceste considerente Tudor cere expres în *Cererile Norodului Românesc* „desființarea privilegiilor” poruncind ca fiecare „să trăiască din munca sa”²⁰. Era normal ca revenirea la domniile „pământene” să fie reinstaurate după un secol de conducere fanariotă iar acest lucru reprezenta enorm în lungul proces al modernizării sociale românești. În acest sens, Tudor dă un „jurământ” scris prin care se angajează să recunoască ca reprezentant legal al țării „vremelnica ocârmuire” (practic, boierii rămași în București), în care figura centrală era marele vistier Alexandru Filipescu-Vulpe²¹. În realitate, „vremelnica ocârmuire” reprezenta aparența puterii, iar Tudor – realitatea ei. Sau, cum sugestiv nota un cronicar al epocii „Tudor era poruncitor țării”²². În toiu evenimentelor Tudor va fi trădat de apropiați inclusiv de boierii care i-au garantat susținerea mișcării și care se vor refugia la Brașov pentru a se proteja în situația unei intervenții otomane sau țariste. Particularitatea românească din acea perioadă a constat în maniera pe care

¹⁸ Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat din România 1821- 1999. Revoluție și francmasonerie*, vol I, Editura RAO, București, 2014, p 79.

¹⁹ Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și Revoluția din 1821*, Editura Științifică, București, 1971, p. 91.

²⁰ Costin Scurtu, *Tudor Vladimirescu și românii în vâltoarea secolelor XVIII-XIX*, Editura Alias Publishing, București, 2023, p.196.

²¹ *Ibidem*, p. 197.

²² Gheorghe Iscru, *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Albatros, București, 1982, p. 29.

diplomația română, care includea importanți oameni politici , a ales-o spre a rezolva problemele statului român în procesul de consolidare politică și socială. În momentul evenimentelor din 1821 România se afla sub influența turcă, de facto. Trebuie să nu uităm că a existat o presiune și o influență din Răsărit, din partea Imperiului Țarist. Însă nu este mai puțin adevărat faptul că ideile occidentale convingeau și impresionau pe oamenii politici ai vremii, putem chiar vorbi de un miraj al occidentului european. Prin urmare Tudor Vladimirescu își va conduce oamenii oscilând între partea turcă și cea rusă, cu intenția de a nu atrage riposta vreuneia dintre de la două puteri amintite. Nu este greșit să afirmăm faptul că Tudor a fost influențat de modelele și rezultatele modelelor sociale din Europa Occidentală pe care îl cunoscuse prin intermediul comerțului „*cu vite și ceară*” pe care îl făcuse cu Austria. Particularitățile revoluției de la 1821 rezidă în faptul că, elitele politice românești nu și-au asumat total niciuna dintre opțiuni, lucru care a dus inevitabil la sporirea ostilităților pe plan intern care a atras și opoziția unor puteri regionale în ce privește statutul Țărilor Române la începutul secolului al XIX-lea. În plan secund, se mai poate vorbi despre particularități ale poziției geografice, cum ar fi, ieșirea la Marea Neagră, la Dunăre, cât și despre importanții vecini din Est, Vest și Sud, respectiv, Imperiul Țarist, Imperiul Habsburgic, Imperiul Otoman.

Cu alte cuvinte, contextul general în care se încadrează evenimentele de la 1821 este unul mai mult decât special iar cercetările recente fac posibilă analiza revoluției din mai multe perspective. Contextul este cât se poate de generos, pentru că oferă o multitudine de posibilități ale abordărilor teoretice și conexiunile logice între evenimente și motivația comportamentală a actorilor revoluției.

Teza care dă curs argumentației noastre reprezintă o abstractizare a conceptelor politice care au fost aduse în discuție mai sus și anume spiritul european. Acest spirit dar și situația câștigurilor politice din Europa a fost invocat de Tudor Vladimirescu în perioada revoluției. Aceste particularități europene care au influențat ideile politice românești promovate de Tudor. Prin urmare putem rezuma o întrebare de cercetare expusă într-o formulare concisă: în ce măsură se poate vorbi, fie despre un determinism al factorilor externi, care influențează derularea revoluției din 1821. Analiza noastră a încercat să argumenteze influențele transformărilor europene care au determinat motivațiile declanșării evenimentelor de la 1821. În primul rând Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu are rolul de a impune o nouă abordare a politicii otomane cu privire la instituția domniei în Principate. Opiniile analiștilor străini surprind acest prim efect al Revoluției realitatea că turcii nu au mai avut încredere în boierii fanarioți și au reinstuit „*domniile pământene*”. Daniel Chirot consemnează că : „*În anul 1821 a avut loc o revoltă antiotomană în Valahia și Moldova. O parte importantă a mișcării a fost opera unui mic boier valah , Tudor Vladimirescu. Spre deosebire de mișcarea grecilor Vladimirescu a reușit să provoace un entuziasm efectiv pentru cauza revoluției în rândul țăranilor promițându-le reforme și înlăturarea abuzurilor comise de boieri și turci. (...) Revolta a avut totuși un caracter durabil prin faptul că turcii nu au mai avut încredere în nobilimea grecească, implicată în*

*conspirație, și au dat curs cererilor de a reinstala în Valahia și Moldova cu principii indigeni.”*²³

Un alt efect pe termen lung a Revoluției conduse de Tudor Vladimirescu este legat de tipul revendicărilor pe întreg parcursul secolului al XIX-lea. Revoluția de la 1848, Unirea din 1859 și Războiul de Independență vor face apel la memoria lui Tudor și la eroismul său. Deceniul scurs între independență (1877) și răscoala din 1888 este deosebit de important pentru multitudinea de acumulări ale modernității politice în spațiul românesc. Din punctul de vedere al evenimentelor petrecute, înregistrăm o efervescentă a activității politice. În ceea ce privește România, au loc: Câștigarea Independenței statului, lupta de recunoaștere a acesteia la nivel internațional, problematica navigației pe Dunăre sau recunoașterea României ca Regat și recunoașterea sa de către Marile Puteri.

Concluzii

Sucesiunea de evenimente politice cât și transformările sociale au impus și necesitatea rezolvării acestor probleme. Singura în măsură să dețină competențe în acest domeniu a fost diplomația română. În intervalul de după 1859 și până 1881 se consolidează și corpul diplomatic pentru necesitatea actelor diplomatice care urmau să consolideze statutul României pe plan extern. Este momentul în care Ministerul Afacerilor Străine este reformat în totalitate, și se poate observa astfel mai bine traiectoria diplomației române. Anul 1888 este momentul în care se încheie o etapă în politica românească, deoarece pune capăt guvernării liberale. Prin urmare, putem observa și amprenta specificității doctrinare pe care o imprimă perioada cuprinsă între 1877 și 1888. Cele mai vechi legături diplomatice erau cele cu Turcia. La Constantinopol exista o Agenție diplomatică încă din 1859, iar printre reprezentanții români pot fi amintiți: Ioan Grigore Ghica, Dumitru C. Brătianu, Ion Bălăceanu²⁴. Una dintre puterile care au susținut modernizarea României dar și la consolidarea instituțiilor românești a fost Franța. Diplomații români importanți la Paris au fost Nicolae Calimachi Catargi, Mihail Kogălniceanu, Ion Bălăceanu și Vasile Alecsandri. Agenția diplomatică de la Viena a fost acreditată să funcționeze la 1 ianuarie 1869 și își schimbă statutul în Legație abia în 1878²⁵. Ludovic Steege, Petre P. Carp și Ion Bălăceanu au fost cei mai importanți diplomați români acreditați la Viena. Putem observa că reprezentanțele diplomatice au fost înființate în statele care au influențat evenimentele petrecute în spațiul românesc pe durata întregului secol XIX. Ulterior sunt înființate Agenții diplomatice în Germania, la 15 decembrie 1873 prin acreditarea lui Nicolae Kretzulescu²⁶, în Italia, la 30

²³ Daniel Chirot, *Schimbarea într-o societate periferică*, Editura Corint, București, 2004, p.156.

²⁴ Ion Mamina, *Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică 1866-1938*, Editura Enciclopedică, București, 2000, p. 360.

²⁵ *Ibid.*, p. 350.

²⁶ *Ibid.*, p. 354.

noiembrie 1873 prin reprezentantul Constantin Esarcu²⁷ Nu este greșit să afirmăm că ne aflăm în zorii constituirii națiunii române. Paralel trebuie să amintim eforturile de abrogare a Capitulațiilor întocmite de Poarta Otomană prin încheierea de către România a Convențiilor bilaterale consulare cu fiecare stat în parte. Toate aceste realități ale epocii au fost determinate de același context al schimbărilor care au avut loc în Europa. Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu a deschis epoca modernizării românești și a condus la acțiunile elitelor politice românești pe întreg secolul al-XIX-lea. Așa cum afirmam mai sus modernitatea românească a debutat cu anul 1821.

„Mentalitatea colectivă”²⁸ a statelor poate fi înțeleasă ca parte a spiritului european al epocii. Această atitudine conturează formarea regimurilor liberale ale Europei, dezvoltarea presei independente, oferă grupurilor de cercetători și istorici preocupați de aspectele internaționale ale politicii statelor europene. Aceste state erau preocupate de încheierea unor alianțe și convenții comerciale, de creșterea demografică și dezvoltarea industrială. A fost necesară o mișcare de reconfigurare socială și în spațiul românesc. Această deschidere va fi valorificată de România prin încheierea Tratatului comercial cu Austro-Ungaria din 1875, când se credea că „*e bine ca din vreme și fără nici un zgomot să căutăm a încheia cu fiecare Putere câte un asemenea tratat, astfel încât acest fapt împlinit să paralizeze cu totul orice acțiune ulterioară a Turciei*”²⁹. Practic aceste imperative determină existența raporturilor de forță economică și militară³⁰ pe care se bazau statele Europei secolului XIX. Puterile europene care au creat premisele transformărilor din spațiul românesc erau dominante prin demografia lor. Amintim aici state precum Rusia (aproximativ 75 milioane de locuitori în 1871³¹) și Germania (41 milioane de locuitori în 1871³²), sau prin progresele tehnice: Germania devine primul producător de huilă din Europa³³, Franța deține monopolul industriei textile, cu 9% din producția industrială mondială³⁴ din acel moment, Regatul Unit era centrul financiar la lumii prin dominația pe care o avea asupra posesiunilor de peste mări.

Diversele mișcări politice ar putea fi plasate în context evoluțiilor sociale europene în funcție de trei elemente fundamentale variabile: forța ideilor europene, nivelul structurilor imperiale care determină schimbările și nivelul de evoluție al societății continentale. Evoluția unuia dintre aceste elemente ale procesului determină și evoluția celorlalte. Iar acest proces de evoluție transnațional poate fi comparat cu o curea de transmisie care acționează schimbările la nivel continental. Cu toate acestea influența europeană, în ansamblul ei, poate fi considerată un proces

²⁷ *Ibid.*, p. 355.

²⁸ Pierre Renouvin, *Op. cit.*, p. 14.

²⁹ Nicolae Corivan, *Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 278.

³⁰ *Ibid.*, p. 15.

³¹ *Ibid.*, p. 20.

³² *Ibid.*, p. 15.

³³ *Ibidem.*

³⁴ *Ibidem.*, p. 17.

determinat al schimbărilor în societățile periferice în care statele sunt viciate și slabe. Acest model este evident că a influențat consistent procesul de modernizare în cazul românesc dar schimbările nu au fost substanțiale în secolul XIX. Nici una dintre aceste teorii nu poate explica exhaustiv funcționarea mecanismelor generate de statele industriale. S-a încercat coroborarea eforturilor acestor state într-o așa-numită teorie a guvernantei supranaționale de tip imperial , care ar duce la crearea unor noi identități sociale.

BIBLIOGRAFIE

- Chirot Daniel, *Schimbarea într-o societate periferică*, Editura Corint, București, 2004.
- Chirot Daniel (coord.), *Originile înapoierii în Europa de Est*, Editura Corint, București, 2004.
- Corivan Nicolae , *Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877*, Editura Stiințifică și Enciclopedică, București, 1984.
- Darwin John, *Visul Imperial. Ascensiunea și căderea puterilor globale – 1400-2000*, Editura Litera , București, 2022.
- Eliade Pompiliu, *Influența franceză asupra spiritului public în România*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2006.
- Hobsbawm Eric, *Era revoluției - 1789-1848*, Editura Cartier , Chișinău , 2022.
- Iscru Gheorghe, *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Albatros, București, 1982
- Lovinescu Eugen, *Istoria Civilizației Române Moderne*, vol. III, Editura Minerva , București, 1992.
- Mamina Ion, *Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică 1866-1938*, Editura Enciclopedică, București, 2000.
- Murgescu Bogdan , *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom , Iași, 2010.
- Oțetea Andrei, *Tudor Vladimirescu și Revoluția din 1821*, Editura Științifică, București, 1971.
- Renouvin Pierre , *Criza europeană și Primul Război Mondial*, Editura Prietenii Cărtii, 2010.
- Stoenescu Alex Mihai, *Istoria loviturilor de stat din România 1821- 1999. Revoluție și francmasonerie* , vol I , Editura RAO, București, 2014.
- Scurtu Costin, *Tudor Vladimirescu și românii în vâltoarea secolelor XVIII-XIX*, Editura Alias Publishing, București, 2023.
- Zeletin Ștefan , *Burghezia română . Originea și rolul ei istoric* , Editura Humanitas, București, 2006.
- Wallerstein Immanuel , *Sistemul Mondial Modern – Mercantilism și Consolidarea Economiei Mondiale Europene 1600-1750*, vol 3, București Editura Meridiane, 1993.